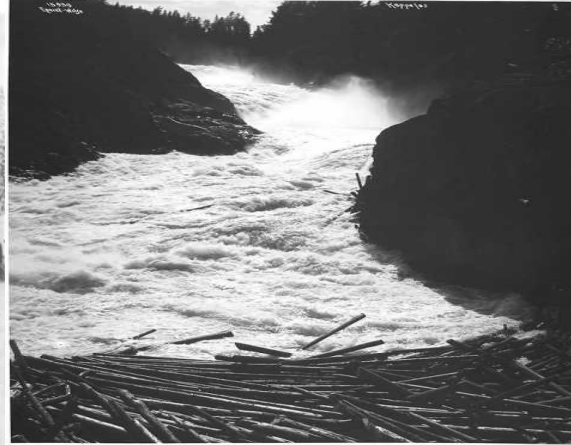

Samfunnet i Hallingdal 1750 til 1900 belyst med data fra folketellingene 1801, 1865 og 1900

Av Vibeke Hjørnevig,
Todokk, Blingsmovegen, 3540 NESBYEN
vibekehj@online.no
<http://home.online.no/~vi-hjoen>

Mappeoppgave 2, "Samfunnsforhold".
Kurset Drakt og samfunn, 2005/2006
April 2006

Oppgavetekst: *Ta utgangspunkt i ett draktområde og grei ut om det samfunnet drakttradisjonen var en del av. Besvar oppgaven med å bruke relevant tilgjengelig litteratur.*

Innledning:

Samfunnet i Norge stod på flere måter stille mellom Svartedauen ca.1350 og 1700. Først rundt 1660-70 var folketallet like stort som før pesten. Vegene var fortsatt enkle rideveger. Jordbruks-metodene var de samme. Det var liten eller ingen nydyrking. Bøndene tok stort sett bare i bruk igjen jord som var blitt liggende brakk etter pesten. Fram til 1720 var en periode på 200 år med krig og uro for landet. Men da Den store nordiske krig sluttet 1720, var det fred fram til 1807. Tross enkelte tilbakeslag og uår, var dette en periode med jevn økonomisk vekst. Folketallet nesten doblet seg. Ny plasser ble ryddet. Ideer om nye næringer, bedre kommunikasjon og folkeopplysning dukket opp (Steen 1933: 7-17, Tveite 1959: 1-18).

Det er lett å tro at Hallingdal på denne tida bestod av isolerte bygdesamfunn. Vegene var elendige. Kravet til ridevegene var fortsatt som bestemt i Gulatingsloven. Vegene skulle være ryddet slik at en rytter kunne holde spydet på tvers av vegen. Med unntak av tømmer som kunne fløtes og fe som gikk selv, måtte alle varer til og fra dalen enten fraktes på slede om vinteren, eller på kløv eller ryggen om sommeren. Men en del varer utenfra trengtes. Vinterstid drog hallingene til markedet i Kristiania, Bragernes og Kongsberg. Fordi det var sledeføre, kunne en bonde ta med seg varer for flere. Men dette var egentlig ikke lov, så mange dro selv. I Lærdal var markedet om høsten, så hver enkelt hadde nok med å frakte egne varer. Her ble det kjøpt tørrfisk, sild og salt. Saltet var helt nødvendig for å ta vare på det de produserte av smør, kjøtt, rakfisk, skinn og lignende. Mange ungdommer tok seg også tjeneste utenfor heimbygda. I 1741 og 1754 kom det forordninger som påla alle over 18 år å være i fast arbeid. Den som var ledig eller festet for daglønn skulle sendes på tukthus. Vår og høst dro derfor flere hundre ungdom nedover til flatbygdene for å søke arbeid (Fonnum og Svarteberg 1952). En del ungkarer trosset forbudet og prøvde seg som skrepperekremmere. De kunne være vekk i flere år, og farte over store områder. Noe av ekserseringen foregikk lokalt, men soldater havnet i perioder langt vekk. Fra 1757-1763 var mange hallinger utkommandert til Holstein. Disse "Holsteinkaradn" skal ha vært blant de som innførte potetdyrking i dalen. Tross dårlige veger var impulser lette å bære med seg. Det var ikke mangel på impulser utenfra som gjorde at utviklinga kom seinere til områder som Hallingdal. Det var snarere økonomiske forhold og materielle mangler som satte grenser.

Omveltingene på 1800-tallet ble mye større med bedre veger, økt handel, folkeskole og nye næringer. Jeg vil prøve å belyse denne utviklingen med data fra folketellingene i 1801, 1865 og 1900.

Materialet:

Folketellingene fra 1801, 1865 og 1900 ligger ferdig digitalisert på Digitalarkivet. Jeg har laget tabeller for yrker, aldersfordeling, fødested og jordbrukstillinger for alle kommunene i Hallingdal (Vedlegg 1-6). Materialet for Gol og Hemsedal mangler for 1865. Omtalen av tabellene har jeg supplert med stoff fra bygde- og lokalhistoriske bøker fra området. Det kan nevnes at som yrke var de fleste mangesylsere, men de har vel gjerne oppgitt det som de syns var viktigst eller finest. De fleste håndverkere var for eksempel også husmenn eller gårdbrukere. Tabellene viser likevel de grove trekkene.

Næringsveger og levestandard:

Denne perioden var det norske folk fortsatt et bondefolk. Av en samlet befolkning på 883000 i 1801, var det 4/5 som i hovedsak levde av jord, skog og fiske (Tveite 1959). Dette var i

enda større grad tilfelle for Hallingdal. Det var sjølvberging og lite penger i omløp. De levde av det jorda gav. Hvis den sviktet, svalt de. Klimamessig faller perioden på slutten av ”Den lille istid”, en kald periode ca. 1500-1870 med minima bl.a. 1770 og 1850 (Wikipedia). Futen Wiel beretter 1743 om de harde tidene i fjellbygdene (Rønningen 1981): ”Endog i de bedste aaringer ser man rigeste bønder at bruke mask i deres brød, Men i disse sistafvigte aaringer har en del maattet blande bark i melet til brød, vælling og grød, da deres korn rent bortfrøs [fattige folk] gikk til møgdyngene, toge den deriliggende halm som var udskuffet fra creaturene, og rensede den, for siden at male samme til meel og bage brød af.” Det var ofte misvekstår. Fra Hemsedal hører en: ” Det var ofte småfelte kornår, grønår og frost. ”Den fattige sultet – den rike led savn”. Dei svalt – retteleg svalt” (Flatén 1951).. På Gol var det like ens (Svello 1963).

Åkerbruk: Tross de vanskelige vekstforholdene var det korndyrking i alle bygder og på nesten alle gårder. Selv i 1865 når kommunikasjonene var blitt noe bedre, ser vi dette (Vedlegg 5). Det var helst bygg, delvis i blanding med havre som ble dyrket. I tillegg til klima, slet de med dårlig redskap og jordarbeiding, og ofte mangel på såkorn fordi de hadde spist opp dette om vinteren. Det var bare i Flå og Nes, samt deler av Gol og Torpo at åkeravlingene var noenlunde årvisse. I de andre bygdene frøs ofte åkeren før den var moden. Likevel drev de med korn. De årene åkeren slo til kunne avlingene bli gode selv i de øverste bygdene. Det store husdyrholdet gjorde at de hadde mye gjødsel å ha på åkerlappene sine. Skulle de kjøpe korn måtte de til Bragernes (Drammen) eller Lærdal. Avstandene var store og vegene dårlige. En slik reise kunne ta 8-10 dager. Kornet ble dyrt og de fleste hadde ikke råd og måtte heller sulte. Eiendommer som gikk for å være årsikre for kornavlinger var høyt verdsatt. Noe av åkerlandet ble brukt til å dyrke lin og langhamp eller tona som de sa.

Figur 1. I de øvre bygder med stort husdyrhold, fikk en mye gjødsel å ha på åkrene. Hvis det ikke ble frost og uår, kunne en derfor oppnå store avlinger og tett mellom kornstaturene slik som her på Torpo en gang i 1880-åra. Foto Axel Lindahl. (Fra Galleri Nor).

Husdyrhold: Feavlens betydning var stor. Nesten alle hadde husdyr både i 1865 (Vedlegg 5) og 1900 (Vedlegg 6). Særlig i de øvre bygdene i Hallingdal var dette viktig (jfr Vedlegg 5). Rike sommerbeiter på fjellet feitet opp dyra. Et omfattende onnearbeid krevdes for å skaffe nok vinterfor. Villenger og myrer ble slått både hjemme og i fjellet. I skog og mark rispet de lauv, skava bark, raka nedfallslauv og lauvet i kjerv. I fjellet la de opp flerfoldige lass reinsmose til heimkjøring om vinteren. Det store hesteholdet i de øvre bygdene som ikke hadde skogbruk, skyldtes all foringen som måtte kjøres heim fra fjellet vinterstid.

Figur 2. Lita, men god. I 1865 melket gjennomsnitts-kua 980 kg melk og slaktevekta var vel 90 kg (Tveite 1959). I Hallingdal gav de gode fjellbeitene en høy avdrått om sommeren, men om vinteren var svelteforing og liten eller ingen avdrått regelen. Foto: Anders Beer Wilse, "Fra Dyrskue den bedste Ko 1903". (Fra Galleri Nor)

Det gjaldt å pine seg gjennom vinteren med flest mulig dyr. Kyrne kalvet om våren, og det ble mange dyr å sende på sommerbeite. På stølene ble det kinnet smør og ystet ost. Kalven vokste og fikk kjøtt på beina. Det som ikke trengtes til eget bruk kunne så selges.

Yrkesoversikten i vedlegg 1 viser at både i 1865 og særlig i 1900 var det mange fehandlere i de øvre bygdene. Disse kjøpte opp dyr om våren, gjerne på Vestlandet. Om sommeren beitet dyra i fjellet. Om høsten ble de drevet nedover på flatbygdene gjerne til Bragernes eller Kristiania der de ble solgt. Varetransporten ble dermed enkel selv på dårlige veier fordi dyrene gikk selv. Fehandlerne kunne bli rike og lånte så penger til andre i bygda. Slik økte pengestrømmen i bygdene.

Figur 3. Det var ikke bare de gamle vikinger som satte pris på flek, og drømte om et evig liv i Valhall med flek hver dag fra galten Særimne. Ved jordbrukstelingen 1865 ble det oppgitt til sammen 315 svin på 262 bruk i prestegjeldene Ål og Nes. De likte nok flek de gamle hallingene også. (Fra: "De klassiske undervisningsplansjene").

Skogbruk: Særlig i Flå og Nes gav skogbruket inntekter. Trelasthandel var viktig for Norge. Etter hvert som de kystnære områdene ble uthogget, ble områdene lengre inn i landet viktige. Transporten ble ordnet ved å fløte tømmeret på elvene. Men tømmer salg var konjunkturavhengig. Tømmerhandlere gikk ofte konkurs og betaling for tømmer uteble. Men i oppgangsperioder, gjerne i forbindelse med kriger ute i Europa, var de fleste både gårdbrukere og hestene deres, husmenn og inderster engasjert i tømmerhogst og tømmerkjøring vinterstid. På vår og forsommer var husmenn og arbeidere engasjert i tømmerfløting.

Mange gårdsskoger ble kjøpt opp av utenbygds folk i årene 1840-1860, ofte for en slikk og ingenting. Men dette var ikke bare uheldig. Oppkjøperne hadde oftest bedre muligheter for å finansiere tømmerdrifter.

Jakt og fiske: Yrkesoversikten i Vedlegg 1 inneholder en del som kaller seg jegere eller fiskere i Hemsedal og Hol. Fisking var nok viktig på stølene sommerstid. Særlig rein og noe elg kunne gi mattilskudd. Fuglevilt kunne selges, men det var langt til markedene i byene. Jegernes viktigste oppgave ble ansett å være å holde rovdyrplagen i sjakk.

Håndverk: Bonden var oftest sin egen håndverker, tømret, smidde, snekret alt etter hva som var nødvendig. Klærne ble laget av gårdens folk. Bare trøyer og kåper var det vanlig å ha skredderhjelp til (Flaten 1951). Enkle sko, tesu, laget de selv. Lønningene til tjenestefolk var lave. En stor del var gjerne i form av klesplagg. I vedlegg 1 ser en at 3,8%, 6,7% og 14% av den yrkesregistrerte befolkningen er håndverkere i henholdsvis 1801, 1865 og 1900. Her må en ta i betraktning at først i 1900 er kvinnene registrert i særlig grad. I vedlegg 2 er håndverkerne spesifisert. Her er mye interessant, men en ser at de store gruppene har å gjøre med hus (tømmermenn og snekkere), klær (skreddere og syersker), sko (skomaker) og redskap (smed). De mange kvinnene som er registrert i 1900 skyldes nok en annen holdning til kvinnelig arbeid, men hjelpemidler som strikke- og symaskiner gav også på en helt annen måte mulighet for å skape sin egen arbeidsplass.

Arbeidskraft: Det var overflod av arbeidskraft. Mange ungdommer reiste høst eller vår for å søke arbeid på flatbygdene eller i byene. De fleste kom hjem igjen vår eller høst. Arbeidskraften var billig for bøndene. Men emigrantstrømmen til Amerika og etter hvert framveksten av industri i byene førte til varig tapping av arbeidskraft. Befolkningen vokste nesten ikke fra 1800 til 1900 (Vedlegg 3). I 1801: 9592 innb., i 1865: 10000 innb. og i 1900: 12855 innbyggere. Sjølv om bygdene i utgangspunktet var overbefolket, var tappingen av arbeidskraft merkbart. Lønningene steg, bøndene klagde, og la etter hvert om til nye og mindre arbeidskrevende metoder. Men dette skjedde vesentlig etter 1900 (Svello 1963).

Aldersfordeling: I vedlegg 3 er befolkningens fordeling på aldersklasser sammenlignet med fordelingen i 2005. Klasseinndelingen er som i SSB sitt materiale. Ved de 3 tellingene på 1800-tallet er det mange unger og få gamle. I 2005 er det mange færre unge og langt flere gamle. Gjennomsnittsalder for befolkningen øker bare fra 27,9 år til 30,6 år i løpet av 1800-tallet. I 2005 er den 39,8 år.

Stedegenhet: I Vedlegg 4 er fordeling av fødested ført opp. I 1865 er om lag 90-99% av befolkningen født i eget sogn. De som er født i annet sogn er oftest fra nabosogn. I 1900 er tallene sunket litt, men er fortsatt 84-96%. Vi ser at i Flå og Nes er en betydelig større del av befolkningen innflyttere enn i Ål og Hol. I Ål og Hol er tett ved 100% av befolkningen født i sognet både i 1865 og 1900. At tallene er lavere i 1900 skyldes mye endring av sognegrensene mellom Ål og Hol. Hemsedal har også høy andel født i eget sogn.

Sosiale forhold og eiendomsforhold. Selveiere – husmenn – inderster – betlere - legd:

Fra 1801 til 1900 øker antallet selveiere fra 708 til 1655. Økningen er trolig enda større.

Mange uten jord er blitt eiere av eget hus. Tallet husmenn sank fra 663 til 212.

Husmannsvesenet var på veg ut. I Hemsedal var det i 1915 bare en leilending igjen i bygden (Flaten 1951).

Figur 4. Ved folketellingen 1801 var omtrent en fjerdepart av befolkningen ført som betlere eller almisselemmer. Tallet var høyest i de nederste bygdene Flå og Nes. Bildet viser et fattiglem fra Krødsherad, nabo-område til Flå. Tegning av Joachim Frich: "Clemet Ringnæs 1.Juli 1848".

Matmangelen og nødsårene først på 1800-tallet førte til at mange måtte ut å tigge eller betle. "Innved jul var det så mange, at det hende når ein tiggjar gjekk ut av huset, at han møtte ein annan tiggjar i døra" (Flaten 1951). Betleriet ble tilslutt avskaffet ved lov og legdeordningen ble innført. Betlerne var ikke særlig begeistret for levebrødet som ble dem tildelt ved legd. Noen nektet å gå på legd, de ville heller skytes sa de. De fortsatte med betleriet ved at å gå på gårder der de visste at det var noe å hente. I 1801 er 26% oppført som betlere eller almisselemmer. I 1900 er 3.6% oppført som avhengig av mer eller mindre fattighjelp. Prosent-tallet i 1801 er for høyt fordi alle familiemedlemmene ble ført som betlere, også barna. Tallet er også høyere for de nederste bygdene. Flå-bygda har hatt ord på seg for å ha hatt stor klasseforskjell. Dette er nok noe urettferdig og skyldes mye et kampskrift som kom ut 1906 (Moe 1906).

Kommunikasjon, veger – skyss – handel - post – telefon:

Før vegene kom måtte det meste av varer fraktet vinterstid på sledeføre. Hallingdalsvegen ble påbegynt 1811 og var ferdig til Hol i 1826. Vegen gjennom Hemsedal til Lærdal var ferdig 1844. Dette var en stor omveltning for Hemsedal. "Det hjalp bra å få vegsamband med Drammen, men mest muna det då me fekk vegsamband med Lærdalsøyra, for denne vart so mykje kortare" (Flaten 1951:60). Mulighetene for å føre varer til og fra bygdene økte da mye selv om vegen bare var en dårlig kjerrevege. Med vegene kom behovet for skyss-stasjoner og skysskarer. Men først i 1900 gjør dette utslag på statistikken (Vedlegg 1) med 0,6%.

Med vegene kom pengeøkonomien med krambuer og handelsmenn. I.P.Thams åpna den første krambuhandel i Hallingdal på Nes i 1829. Han hadde også brennevinsløyve. Det var utstrakt kreditthandel. Lån hos kremmeren var med pant i fast eiendom eller med kausjonsforpliktelser hos gode venner. Dette gikk bra helt til forfallsdagen kom. I 1865 er 0,8% engasjert innen handel, i 1900 er tallet 1,5%.

Figur 5. Hovedvegen gjennom Hallingdal var et stort framskritt. Her er to bilder fra Beiakleiva mellom Nes og Ytre-Nes. Den første "kjørevegen" her ble bygd i 1820-åra. I 1860-åra ble vegen her kraftig utbedret (Rønning 1981). Til venstre tegning av Johannes Flintoe 1849 og til høyre foto av Axel Lindahl 1880-1890. (Kilde foto: Galleri Nor).

I tillegg var det mange omreisende skrepperekremmere. De kjøpte opp varer som smør, ost eller skinn. Disse solgte de i byene og kom tilbake med varer bygdene ikke selv produserte, for eksempel finere tøy og ulik pynt. Men det var et magert levebrød å være kremmer. "Det var ikkje lett å klare seg for den som var ærleg", sa en som hadde prøvd seg (Rene 1950). Med vegene ble også postgangen bedre. I 1801 er det en som er registrert å arbeide med post, i 1900 er det 23. Da er også telefonen kommet med 2 "ansatt". En av disse er en telefonistinne på Gol. I 1900 var det 3 abonnenter på Gol (Svello 1963). Det er klart denne damen drev mest med annet arbeid, men tittelen var jo fin.

Skole og opplysning:

I 1801 er det bare prest og klokker som driver undervisning. Det er omgangsskole og undervisningen skal forberede barna til konfirmasjon ved å lære dem katekismen. På 1830-tallet kommer det også lesebøker (Flaten 1951). Og i 1865 er det i bygdene blitt skolehus og det er 1-2 lærere i tillegg til klokkeren. Etter hvert deles bygdene opp i kretser med eget skolehus og lærer. I 1876 blir det ambulerende amtskole til å begynne med felles med Sigdal og Numedal. I 1900 er det således oppført 42 amtskoleelever og studenter. Det er også noen med utdanning fra jordbruk-, meieri- eller underoffiserskole (agronom, meierske og sjersjant).

Oppsummering

Vi ser at på de hundre årene fra 1800 til 1900 er de materielle kårene blitt mye bedre. Klasseforskjellene er der fortsatt, men den direkte nøden og sulten er nesten borte. Kommunikasjonene er kraftig bedret. Skole og folkeopplysning er innført for alle. Pengehusholdning har avløst naturalhusholdning, selv om de fleste fortsatt har husdyrhold og dyrker åkervekster (i hverfall potet) til eget bruk.

Referanser:

Asbjørnsen, H., 1906. *Stubbe Gunnild eller de Fattiges Klage-Raab* : umenneskelig Behandling af Fattiglemmer i Flaa i Hallingdal. 2. Opl. Kristiania. 32sider.

Flaten, Hans, 1951: *Hemsedal 1814-1914*. Hemsedal kommunes forlag. 204 sider.

Fonnum, Helge og Kristen Svarteberg, 1952: *Aal Bygdesoge I*. Utgjevar Aal Sparebank. Fabritius & Sønner, Oslo. 425 sider.

Langslet, Ola, 1962: *Bank og bygd i vekst*. Nes Prestegjelds Sparebank 1842-1942. Norrøna Boktrykkeri A.s., Oppegård. 155 sider.

Rene, Knut A. 1950. *Vossingen: Organ for the Vossalag*. Madison, Wisconsin. 123 sider.

Rønningen, John, 1981. *Nesboka* : bygdehistorie for Nes i Hallingdal. Norbok, Oslo/Gjøvik. 661 sider

Svello, Hallvard, 1963. *Boka om Gol II*. 100 år i strid og vokster. Mariendals boktrykkeri A/S. 481 sider.

Steen, Sverre, 1933. *Det norskefolks liv og historie gjennom tidene*. Tidsrummet 1770 til omkring 1814. H. Aschehoug & co. 418 sider.

Tveite, Stein, 1959. *Jord og gjerning* : trekk av norsk landbruk i 150 år : Det Kongelige selskap for Norges vel, 1809-1959. Bøndernes forlag. [Kristiansand]. 333 sider.

Web sider:

”De klassiske undervisningsplansjene”: <http://www-lu.hive.no/plansjer/>

Digitalarkivet: <http://digitalarkivet.no/>

Galleri Nor: <http://www.nb.no/gallerinor/index.php>

SSB, Statistisk Sentralbyrå: <http://ssb.no/>

Wikipedia: http://no.wikipedia.org/wiki/Den_lille_istid

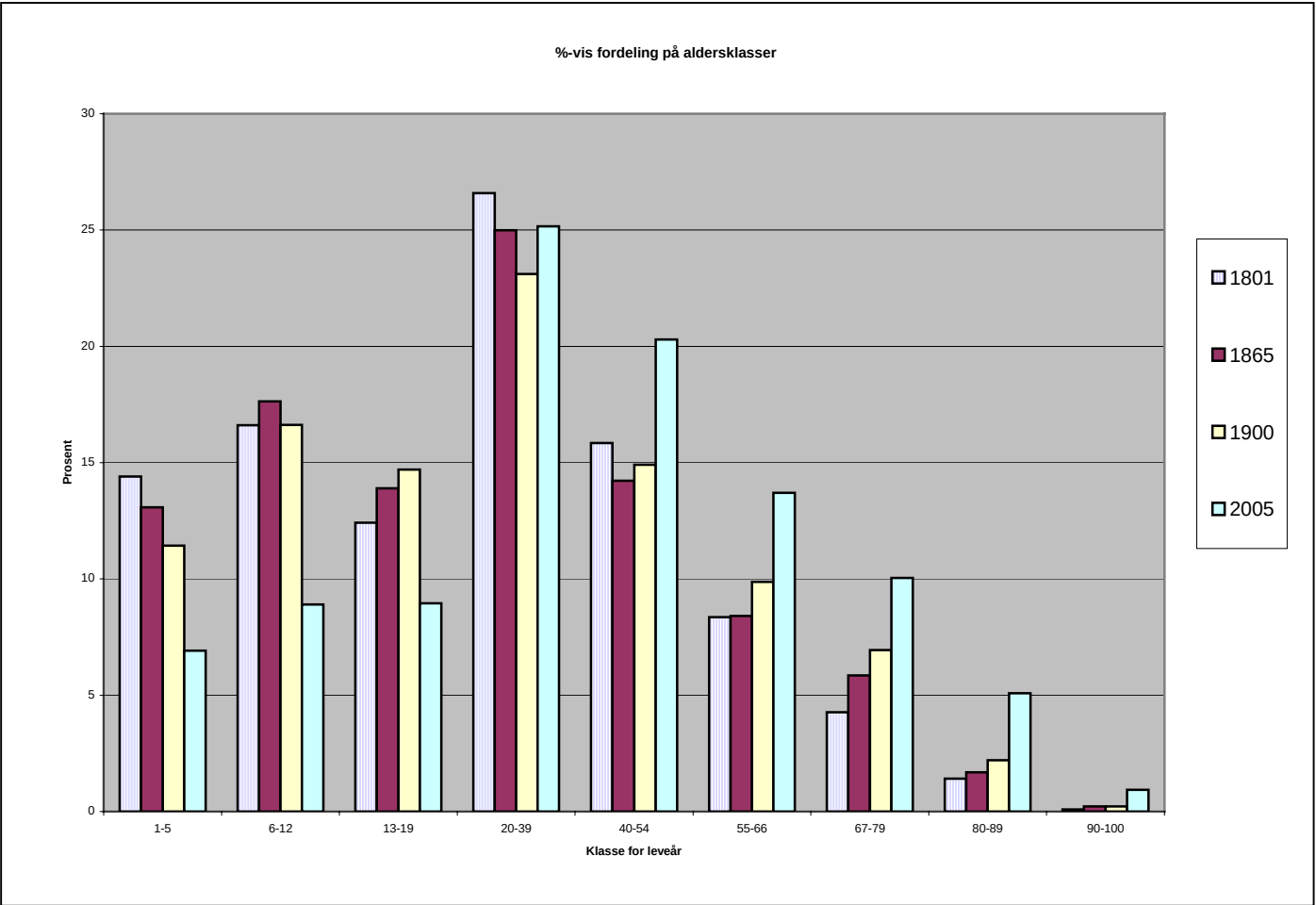
Vedlegg 1. Oppførte ”yrker” i folketellingene 1801, 1865 og 1900. Kilde: www.digitalarkivet.no

	1801										1865								1900							
	Flå	Nes	Gol	Hemsedal	Torpo	Ål	Hol	SUM	%	Flå	Nes	Torpo	Ål	Hol	SUM	%	Flå	Nes	Gol	Hemsedal	Ål	Hol	SUM	%		
Prest, fogd, skriver, offiser	0	4	0	0	0	4	1	9	0.3	0	5	0	2	0	7	0.2	0	2	1	0	2	1	6	0.1		
Apoteker, dyrlege, lege	0	0	0	0	0	0	0	0	0.0	0	1	0	0	0	1	0.0	2	5	1	0	2	0	10	0.2		
Brukseier, tømmerhandler, sageier	0	3	1	0	0	0	0	4	0.1	3	2	1	1	0	7	0.2	3	2	3	1	7	0	16	0.3		
Lensmann, klokker, lærer	1	4	3	3	1	8	1	21	0.6	4	7	0	9	6	26	0.7	10	17	9	6	17	14	73	1.2		
Gård-, jord-, landbruker. Selveiere	73	84	89	92	43	200	127	708	21.2	110	272	93	316	242	1033	27.3	123	356	240	201	387	348	1655	26.9		
Husmann, forpakter	93	149	118	53	51	89	110	663	19.9	156	57	53	122	103	491	13.0	62	22	38	3	43	44	212	3.4		
Inderst	1	25	6	0	0	0	0	32	1.0	0	0	0	0	0	0	0.0	0	0	10	0	1	0	11	0.2		
Arbeider, dag-, jord-, skog,veg-	51	52	57	60	18	87	102	427	12.8	272	234	116	264	327	1213	32.1	307	441	275	177	424	234	1858	30.2		
Betler, almisse-,legd, fattig-	255	262	101	162	11	54	26	871	26.1	54	36	15	45	60	210	5.5	39	46	32	17	51	37	222	3.6		
Kontorist, funksjnær, fullmektig	0	0	0	0	0	0	0	0	0.0	0	4	0	0	0	4	0.1	1	13	3	0	9	1	27	0.4		
Jeger, fisker	0	0	0	0	0	0	0	0	0.0	2	0	0	1	6	9	0.2	2	1	1	10	1	4	19	0.3		
Håndverkere	4	13	10	15	10	39	35	126	3.8	64	59	18	76	36	253	6.7	79	132	175	115	236	122	859	14.0		
Soldat	9	20	12	11	11	37	29	129	3.9	0	0	0	2	0	2	0.1	0	0	0	0	0	0	0	0.0		
Student, amtskole, agronom, meierske, sjersjant	0	2	0	1	0	1	0	4	0.1	0	2	0	1	0	3	0.1	42	4	0	0	3	0	49	0.8		
Kår, pensjon, rentenist	38	51	28	42	24	82	72	337	10.1	56	97	52	149	106	460	12.2	56	136	163	125	200	122	802	13.0		
Handel (stasjonær)	0	0	0	0	0	0	0	0	0.0	6	10	1	11	1	29	0.8	22	22	12	3	20	16	95	1.5		
Kremmere	0	0	0	0	0	0	0	0	0.0	0	0	0	0	20	20	0.5	0	3	4	3	23	13	46	0.7		
Fehandlere	0	0	0	0	0	0	0	0	0.0	0	1	2	8	1	12	0.3	0	10	15	34	47	16	122	2.0		
Skyss	0	0	0	1	1	0	0	2	0.1	0	1	0	0	0	1	0.0	7	6	10	7	3	1	34	0.6		
Hotell	0	0	0	0	0	0	0	0	0.0	0	0	0	0	0	0	0.0	1	2	3	0	1	1	8	0.1		
Post	0	1	0	0	0	0	0	1	0.0	0	1	0	1	0	2	0.1	7	6	2	1	3	4	23	0.4		
Telefon	0	0	0	0	0	0	0	0	0.0	0	0	0	0	0	0	0.0	0	1	0	0	1	0	2	0.0		
Annet	0	0	0	0	0	0	0	0	0.0	0	0	0	1	0	1	0.0	0	0	2	0	2	2	6	0.1		
SUM								3334							3784									6155		

Vedlegg 2. Oppførte ”håndverkere” i folketellingene 1801, 1865 og 1900. Kilde: www.digitalarkivet.no

	1801							1865					1900					
	Flå	Nes	Gol	Hemsedal	Torpo	Ål	Hol	Flå	Nes	Torpo	Ål	Hol	Flå	Nes	Gol	Hemsedal	Ål	Hol
blikkenslager, kobberslager	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	2	1	0	2	0
bødker	0	0	1	0	0	3	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0
båtbygger	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
dreier	0	1	0	0	1	1	1	0	0	0	4	1	0	1	1	0	0	1
farger	0	0	0	0	0	0	0	1	2	0	1	0	1	1	1	0	1	0
fiolinmaker	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
fortinner	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
garnbinder	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	1	0	0	0	0	1
garver	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0
gjørtler	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
hjulmaker	0	0	0	0	0	0	0	2	1	0	0	0	0	3	4	3	4	0
kunstmaler	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
lodder	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
maler	0	1	0	0	0	0	3	1	1	0	3	4	1	0	3	3	10	5
metallarbeid	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0
murer	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	7	1	1	3	7	3	4	3
rokke dreier	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2
rosebilder	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	4	0
salmaker	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0
skinnfellmaker	0	0	0	0	0	2	0	1	0	0	0	0	1	1	0	0	0	1
skomaker	2	3	6	4	1	11	10	15	16	5	17	12	14	26	27	18	41	21
skredder, sypike, syerske	1	3	2	7	4	9	10	15	15	8	16	7	28	29	44	10	37	21
smed	1	2	1	3	2	2	6	7	9	3	6	7	7	10	10	2	19	14
snekker, tømmermann	0	2	0	1	2	7	5	10	7	2	18	2	12	40	45	19	61	33
stamper	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	2	0	0
sølvsmid, gullsmid	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	1	1	1	3	0
treskjærer	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
urmaker	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	2	0	1	3	1
spinning, veving, strikking, brodering	0	0	0	0	0	1	0	6	1	0	0	2	9	10	24	50	41	17

Vedlegg 3. Hallingdals befolkningens aldersfordeling ved folketellingene 1801, 1865 og 1900 (kilde: www.digitalarkivet.no), sammenlignet aldersfordelingen i de samme kommunene i dag (1/1-2005) (kilde: www.ssb.no). Klasseinndeling tilpasset SSB sin inndeling.

	Sum	Gj.alder
1801	9592	27,9år
1865	10000	28,6år
1900	12855	30,6år
2005	20010	39,8år

Vedlegg 4. Fordeling av fødested for Hallingdals befolkningens ved folketellingene 1801, 1865 og 1900 (kilde: www.digitalarkivet.no).

Folketelling for Gol (og Hemsedal) 1865 er forsvunnet fra arkivene og tapt for alltid

	1865										1900											
	Flå	%	Nes	%	Torpo	%	Ål	%	Hol	%	Flå	%	Nes	%	Gol	%	Hemsed.	%	Ål	%	Hol	%
Eget sogn	1676	90.7	2030	91.4	774	93.8	2841	98.4	2183	98.5	1314	84.1	2010	87.8	2003	88.3	1375	95.7	3155	93.3	1778	91.6
Annet sogn Hallingdal	18	1.0	73	3.3	43	5.2	26	0.9	5	0.2	52	3.3	150	6.6	208	9.2	37	2.6	138	4.1	89	4.6
Valdres	19	1.0	12	0.5	0	0.0	1	0.0	0	0.0	6	0.4	12	0.5	10	0.4	12	0.8	4	0.1	5	0.3
Sigdal m/Egged. og Kr.h.	61	3.3	8	0.4	1	0.1	0	0.0	0	0.0	72	4.6	5	0.2	1	0.0	0	0.0	2	0.1	1	0.1
Numedal	7	0.4	10	0.5	0	0.0	4	0.1	19	0.9	15	1.0	12	0.5	1	0.0	0	0.0	14	0.4	26	1.3
Resten Buskerud	49	2.7	35	1.6	2	0.2	3	0.1	1	0.0	40	2.6	22	1.0	18	0.8	1	0.1	21	0.6	5	0.3
Kristiania	3	0.2	9	0.4	0	0.0	1	0.0	0	0.0	3	0.2	15	0.7	2	0.1	0	0.0	5	0.1	4	0.2
Sogn	0	0.0	9	0.4	0	0.0	0	0.0	2	0.1	0	0.0	9	0.4	10	0.4	8	0.6	7	0.2	7	0.4
Oppland (uten Valdres)	3	0.2	1	0.0	0	0.0	1	0.0	2	0.1	12	0.8	8	0.3	1	0.0	1	0.1	5	0.1	0	0.0
Akershus	5	0.3	5	0.2	2	0.2	2	0.1	0	0.0	1	0.1	3	0.1	2	0.1	0	0.0	7	0.2	1	0.1
Telemark	0	0.0	4	0.2	0	0.0	0	0.0	0	0.0	11	0.7	6	0.3	2	0.1	1	0.1	1	0.0	0	0.0
Hedmark	0	0.0	4	0.2	0	0.0	0	0.0	0	0.0	10	0.6	4	0.2	2	0.1	0	0.0	7	0.2	0	0.0
Vestfold	0	0.0	1	0.0	1	0.1	0	0.0	0	0.0	9	0.6	2	0.1	2	0.1	0	0.0	3	0.1	4	0.2
Østfold	0	0.0	6	0.3	1	0.1	1	0.0	0	0.0	0	0.0	4	0.2	0	0.0	1	0.1	0	0.0	0	0.0
Agder	1	0.1	3	0.1	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	0.1	6	0.3	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0
Rogaland	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	2	0.1	0	0.0	0	0.0	3	0.1	0	0.0
Bergen	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	0.0	0	0.0	0	0.0	2	0.1	0	0.0	0	0.0	1	0.0	0	0.0
Hordaland (uten Bergen)	0	0.0	2	0.1	0	0.0	4	0.1	5	0.2	3	0.2	3	0.1	2	0.1	0	0.0	0	0.0	8	0.4
Møre og Romsdal	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	0.1
Trøndelag	0	0.0	1	0.0	0	0.0	1	0.0	0	0.0	3	0.2	1	0.0	1	0.0	0	0.0	0	0.0	5	0.3
Nordland	0	0.0	3	0.1	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	0.0	0	0.0	1	0.0	3	0.2
Sverige	6	0.3	3	0.1	1	0.1	0	0.0	0	0.0	10	0.6	7	0.3	2	0.1	1	0.1	5	0.1	3	0.2
Danmark	0	0.0	1	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	2	0.1	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0
Amerika	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	2	0.1	0	0.0	0	0.0	4	0.1	0	0.0
Tyskland	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	0.1
Finland	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	0.1	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0

Vedlegg 5. Jordbruksregistreringer ved folketellingene **1865**. Tallene viser oppgitt husdyrtall og utsæd for hver husholdning eller gård. Utsæden angitt som tønner korn, erter eller potet. Kilde: www.digitalarkivet.no.

	Nes prestegjeld (Nes + Flå) 1865 (Totalt 735 garder, 4638 personer)												Ål prestegjeld (Ål + Hol) 1865 (980 garder, 5929 personer)											
	Hest	Stort Kveg	Får	Geit	Svin	Hvete	Rug	Bygg	Bland-korn	Havre	Erter	Potet	Hest	Stort Kveg	Får	Geit	Svin	Rug	Bygg	Bland-korn	Havre	Potet		
1/8	-	-	-	-	-	10	212	88	18	4	84	4	-	-	-	-	-	69	14		6	7		
¼	-	-	-	-	-	1	88	105	68	13	40	20	-	-	-	-	-	7	87	11	59	59		
½	-	-	-	-	-	1	59	139	108	14	9	39	-	-	-	-	-	3	146	16	35	116		
¾	-	-	-	-	-		11	64	53	5	1	24	-	-	-	-	-		45	2	2	20		
1	169	139	12	34	85		8	112	58	15	2	163	388	60	32	67	77		119	1	7	158		
2	53	134	54	46	29		1	89	67	29		203	90	116	70	77	17		149	1	1	146		
3	9	83	56	38	9			40	25	11		84	12	105	62	78	5		130		1	175		
4	3	82	89	51	1			12	22	9		50	2	66	59	74	1		96			71		
5	2	55	61	32				4	12	1		34	1	66	60	69	1		51			52		
6		47	76	38				2	10	4		33		52	67	83	1		17			31		
7		30	31	21					2			6		57	46	53			4			3		
8		17	62	27				2	5	1		14		38	50	56			5			7		
9		11	16	11								9		59	41	33			1			4		
10-14		47	92	49						2		21		193	157	63			3			1		
15-19		12	25	15								2		62	92	8								
20-30			31	2										18	41	1								
30-			2	1											4	1								
Ant. bruk	239	657	607	365	124	12	379	657	448	108	136	706	493	892	782	663	102	79	867	31	111	857		
Sum enheter																								
Gj.sn.	1.4	4.2	7.4	6.0	1.4								1.3	7.2	8.7	5.4	1.4							

Vedlegg 6. Tabell fra jordbruksregistreringene ved folketellingen 1900. Ingen kvantitative data. Det er bare svart ja eller nei på om gården har vedkommende produksjon. Kilde: www.digitalarkivet.no

Produksjon	Nes (og Flå) (672 garder)	Gol (388 garder)	Hemsedal (222 garder)	Ål (618 garder)	Hol (334 garder)
Korn / Potet	600	361	212	570	302
Kreatur	556	366	167	568	304
Fjærkre	175	49	13	66	38
Bikube	1	1	1	2	2
Kjøkkenhage	246	64	30	131	24
Frukthage	119	18	1	22	0